

Utenriksanalyse: Vinnere og tapere i krisen

STEIN TØNNESSON Historiker og fredsforsker. Direktør ved Institutt for fredsforskning (Prio). Interesseområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, «krigen mot terror».

Verdens økonomiske krise skaper nye store urettferdigheter. Det kan føre til opprør.

Kan USA bli en vinner? Krisen hadde jo sitt opphav i den amerikanske finansboblen, og USA har nå negativ vekst (resesjon) og kraftig økende arbeidsløshet.

Ja, men USA har store fordele: supermaktstatus, verdens største nasjonale økonomi, obligasjoner og dollar. Selv om det er krise i USA, kjøper resten av verden fortsatt amerikanske obligasjoner og støtter opp om dollaren. Ingen ser noe tryggere alternativ til dollar og *Treasury bonds*. USA kan derfor fortsette

å trykke sedler og underskuddsbudsjettere så lenge krisen varer. Obama kan ri stormen av Vest-Europa trolig også.

Kan Kina bli en vinner? Kina var jo sterkt avhengig av eksport til USA og Europa. Nå er utenriks-handelen gått drastisk tilbake, og millioner er blitt arbeidsløse i den kinesiske industrien.

Ja, men Kina har tjent så mye så lenge, at de har bygd opp verdens største dollarreserver. De statskontrollerte bankene ble ikke rammet av finanskrisen, og har drastisk økt sine utlån midt under krisen. I november lanserte dessuten regjeringen en enorm krisepakke. Den sikter ikke bare mot å overkomme kri-

sen, men mot å utnytte den til å fortsette noe partisjef Hu Jintao allerede var i gang med: rette opp regionale skjevheter. Flytte økonomisk vekst til innlandet.

Enorme summer blir brukt på veier, skoler, flyplasser, sykehus og alt det andre som skal til for å gi økonomisk vekst i innlandet. Mange arbeidere i kystbyene har dessuten ikke slått rot der. De vender tilbake til sine landsbyer og bidrar til økonomisk utvikling der, hvis mulig (eller gjør opprør).

Må u-landene tape? Ja, dessverre. De fattige i Sør-Asia, Vietnam, Øst-Europa, Midtøsten, Afrika og Latin-Amerika blir taperne. I årtier led de under fal-

lende råvarepriser, gjeldsbyrde, mislykte statsdrevne eksperimenter og vanstyre. Det siste tiåret har de hatt sin store sjans på grunn av stigende råvarepriser, økende utlandsinvesteringer, adgang til rike lands markeder og pengeoverføringer fra slekt i utlandet. Nå svikter alt samtidig.

Eksportavhengigheten er blitt en svøpe, og pengepolitisk befinner u-landene seg i et *Catch 22*. Hvis de knytter sin valuta til dyre dollar, unngår de at gjelden øker, men undergraver sin mulighet for å eksportere. Hvis de devaluerer, kan de kanskje få eksporten litt opp, men vinningen går opp i gjeldsspinnningen. Det de skylder, skylder de nemlig i dollar.

Ukeavisen Economist har undersøkt hvor utsatte 17 såkalte «vekstmarkeder» er når det gjelder betalingsbalanse, kortsiktig gjeld og bankers soliditet. De mest utsatte på listen er Sør-Afrika, Ungarn, Polen, Sør-Korea, Mexico, Pakistan, Brasil, Tyrkia og Russland. Minst utsatt er Kina.

Det internasjonale pengefondet (IMF) offentliggjorde nylig en rapport som konkluderte med at lavinntektslandene – stort sett land som er fattigere enn *Economists* 17 – vil trenge en innsprøytning på minst 25 milliarder dollar i 2009 for å kunne holde seg finansielt flytende. IMF utpeker 26 særlig utsatte land. Blant dem er man-

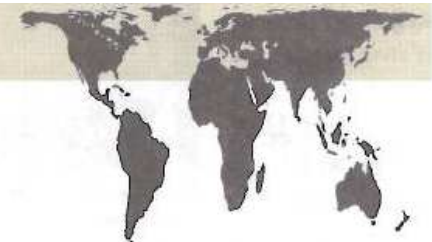

Vietnam: En av finanskrisens tapere.

FOTO: SCANPIX

ge små, men også noen store, som Nigeria, Vietnam, Angola og DR Kongo. Vietnam hadde lenge suksess, nesten på linje med Kina. Men landets vekst begynte ti år senere enn Kinas, og Vietnam har gjort seg enda mer avhengig av eksport til USA, har brukt store ressurser på statlige overføringer til fattige provinser og har ikke bygd opp noen betydelig valutareserve. Vietnam er nå i akutt krise.

Hva vil dette føre til? Det ble flere konflikter i verden i 2008. Nød, arbeidsløshet og svekket statsmakt kan føre til enda flere. Historikeren Neill Ferguson advarer i bladet *Foreign Policy* om at «ondskapens akse» nå erstattes av en «opprørsakse» (*axis of upheaval*). Til det kan innvendes at Irak, Iran og Nord-Korea aldri i grunnen var noen akse og at de også rammes av verdenskrisen; Irak og Iran på grunn av lav oljepris, Nord-Korea fordi det nå blir umulig å komme seg ut av landets dype fattigdom ved hjelp av markedsøkonomi og investeringer fra Sør-Korea. Disse landene kan bli del av en opprørs- og krigsbølge, som vil forverre forholdene der det alle-

rede er konflikt: Somalia, Sudan, DR Kongo, Afghanistan, Irak, Pakistan, Sri Lanka, Thailand, Filipinene, Colombia og Haiti, og i tillegg kanskje ramme land som Zimbabwe, Indonesia, Tyrkia, Mexico, Ukraina og Russland.

Når etniske motsetninger, politisk maktkamp, statsoppløsning og økonomisk krise opptrer samtidig, er det stor fare for krig og opprør. Det har Ferguson så altfor rett i. Derfor er det grunn til å følge med argusøyne det møtet verdens 20 økonomiske stormakter skal ha i London 2. april. Kan de tenke på andre enn seg selv?